

hallgatóságának életcéljából (tanárjelöltek és theologusok) és saját bölcsészeti tudományos elfoglaltságából érthető, részben abból, hogy a porosz népiskola csak akkor kezdte szárnyait bontogatni. Bölcséletével mégis, mondja végül Vorländer, ő egyengette az útját Fichte nagy nemzetnevelő eszméjének és megvetette alapját a Natorp-féle szociális pedagógiának. *kf.*

Tisztviselői pedagógia. Számos bénító hatása mellett a világháborúnak nem tagadhatni meg azt a kedvező hatást, amellyel a nevelés ügyét a köz gondolkodásának és érzésének közepébe terelte. Ennek folyamán a pedagógiai érzés szocializálása és demokratizálása fejlődött ki, amit óriási nyereségnek tekinthetünk és aminek értékes gyümölcseit majd csak a jövő fogja megérlelni. Ez az egyetemes pedagógiai nézőpont még látszólag távol és kívül eső területeken is kezd érvényesülni s nyomban örömmel hozzátéhetjük, hogy igen termékenyítő módon. Az anyag- és erőbeli kényszerű gazdaságosság, egyelőre Németországban és Ausztriában, felszínre hozta a közigazgatás egyszerűsítésére irányuló törekvéseket, amelyek szervesen kapcsolatosak a tisztviselők képzésének kérdésével. A bécsi Beamten-Zeitung szept. 20. sz.-ban *Fleischner* «Schule und Beamtentum» c. cikkében kimutatja, hogy ennek a legfelsőbb nemzetgazdasági elvnek kisebb számú, de jobban képzett és rátermett hivatalnokokkal tehetni eleget. Ezen a területen a pedagógiának térhódítása még más irányban is megnyilatkozik. Ugyanaz a lap nov. 30. sz.-nak «Erziehungsfragen» c. cikke az állami tisztviselők boldogulásának nyitját is a nevelés kérdésében látja. Szembe állítja őket a szervezett ipari munkássággal, mely az idők folyamán «politizálódott» és követelményeit a kollektív szellem jegyében juttatta diadalra. Az állami tisztviselőknek cél tudatosabb nevelése jobb betekintést fog nekik biztosítani a közigazdasági életbe és a társadalmi folyamatokba, ami őket majd arra bírja, hogy szervezkedjenek és így tömörítve valósítsák meg jogos törekvéseiket. *kf.*

A tisztviselők képzésében a nevelés gondolatának más oldalról is helyet kívánunk. És pedig aként, hogy mindenféle tisztviselőnek, sőt másféle. pályák jelöltjeinek is részesülniök kell kétféle tájékoztatásban: 1. rá kellene irányítani már jóelőre a figyelmöket az illető életpályához fűződő nemzeti érdekekre s 2. részletesen kellene fejtegetni előttök választott pályájok nevelő hatását. Így lehetne az egyes foglalkozások folytatóiban nemzeti tudatosság (l. A köznevelés belső egysége és a nemzeti egység; Bpest, 1915, Stark F.) i.

A gondolatszabadság az Egyesült-Államokban. A «szabad» Amerikáról táplált hagyományos nézeteinken tág rést ütött ez a háború. Hogy az Oceánon túl mivé lett a szabad véleménynyilvánítás, arra megdöbbentő adat az, hogy ma, amikor egy tudós és volt egyetemi tanár áll a köztársaság élén, a háború ellenzői ellen folytatott hadjárat még az egyetemeken is folytatódik, ami az ottani tudományos körökben nagy izgalmat és elkeseredést kelt (Vossische Ztg. 1917 dec. 3.). Legutóbb a legnagyobb amerikai egyetem, a new-yorki Columbia-University két tanárát mozdították el háborúellenes viselkedésük miatt. Mindketten valóságos amerikaiak: az egyik H. L. Dana, Longfellow unokája, a másik Mc. K.

Cattel, aki 1891 óta tölti be a pszichológiai tanszéket. Ez egy nyilatkozatában elmondja, hogy az egyetemi tanároknak ilyen terrorizálása ellenkezik az ország évszázados hagyományaival és megfosztja őket attól, hogy befolyásokat a megértés és a béke érdekében érvényesítsék. A Columbia egyetem több tanára állást foglalt a két megfenyített kartárs mellett; egyikük, Ch. C. Beard le is mondott, ami annál mélyebb hatást keltett, mert ő maga mindig a háború mellett kardoskodott. Nyilatkozatában t. k. ezt mondja: «Ebben a Wilson-féle világban az egyetemen a felügyelő tanácsosok kicsiny csoportja uralkodik, ez politikai dolgokban rövidlátó és reakciós, vallásos dolgokban pedig szűkkeblű és középkori felfogásnak hódol. Igazán csodálatos, hogy az Egyesült-Államok az egyetlen ország, ahol az egyetemi tanárnak társadalmi állása nem ér fel a kézművesével, aki legalább a munkásszervezet segítségével képes munkálkodásának feltételeit befolyásolni.» *hf.*

A természettudományi oktatás és Anglia jövője. A *Monatshefte für d. naturw. Unterricht* 1917: 10—11. számában G. Wolff ismerteti azokat a törekvéseket, amelyekkel a világháború tanulságai következtében Angolországban a természettudományi oktatás fontosságára eszmélő vezető emberek e téren változást igyekeznek előidézni. 1916 elején a Times 36 előkelő nemestől, katonatisztektől, tudósoktól, iparosoktól, kereskedőktől aláírott emlékiratot közölt «A természettudományok elhanyagoltságáról». Ebben azt a véleményt fejezték ki és okolták meg, hogy a természettudományi tárgyak állandó elhanyagolása ebben a háborúban megboszulta magát; innen magyarázható a politikában és a hadvezetésben elkövetett számos hiba; ezen az állapoton tehát alaposan változtatni kell. Ezt az emlékiratot igen népes ülésen tárgyalta 1916 május 3-án, lord Rayleigh elnöklete alatt, a Linné-Társaság s a következő tételket fogadta el.

1. A nemzeti munkaképesség fokozására a legközelebbi jövőben sürgősen szükséges a természettudományokat Angolország valamennyi középiskolájában a tanítási terv lényeges részévé s Oxfordban és Cambridgeben, valamint az újabb egyetemeken is az egyetemi felvételi vizsgálatok tárgyává tenni.
2. A legnagyobb mértékben kívánatos, hogy a kormány azzal a nagy hatalommal, mellyel a természettudományi tanulmányok előmozdítására és ezáltal az angol állami hivatalnokok munkaképességének fokozására rendelkezik, gondoskodjék arról, hogy az angliai és indiai közigazgatási szolgálatra képesítő vizsgálatokon nagy gondot fordítsanak a természettudományi tárgyakra s hogy a sandhursti hadi akadémiába való felvételnélkor valamennyi jelölttől megköveteljenek némi természettudományi ismeretet.
3. A gyűlés azon a véleményen van, hogy egyedül ezen a 2. pontban jelzett módon lehetséges megváltoztatni az iskolának (a *secondary* és a *public school*-oknak) a természettudományokkal szemben elfoglalt álláspontját és csak ezen a módon lehet biztosítani a természet-tudományi ismeretek feldolgozását. Mivel pedig ily úton a változások csak évek múlva következhetnek be: égetően szükséges, hogy a kormány a kellő lépéseket azonnal megtegye. Ezért
4. a társaság választmányát megbízta, hogy ezt az ügyet juttassa a kormány tudomására.